

Standardit eivät yleensä saa suojaa tekijänoikeussuojan alaisina teoksina, koska ne eivät ole tekijänoikeuslain 1 §:ssä edellytetyllä tavalla itsenäisiä ja omaperäisiä. Teostasoarviointi on kuitenkin suoritettava kunkin standardin osalta erikseen. Standardit saivat lain 49 §:ssä tarkoitettua luettelosuojaa, koska niissä on samankaltaisella tavalla yhdistelty suuri määrä tietoja.

Selostus asiasta

A Oy on 13.12.1994 päivätyllä kirjeellään pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa standardien tekijänoikeudellisesta suojasta.

Lausuntopyyntönsä haki toteaa useiden viranomaisten antamien määräyksien, päätöksien ja ohjeiden edellyttävän tietyn B-standardin mukaisia laitteita, rakenteita tai toimintaa. B-standardit hyväksyy ja julkaisee yhdistys B (jäljempänä B ry), joka on standardisoinnin keskusjärjestö Suomessa. Hakija on liittännyt lausuntopyyntönsä esimerkkejä sekä standardeista että standardeihin viittaavista päätöksistä.

Kaikkien B-standardin ensimmäinen tekstirivi on: COPYRIGHT B. OSITTAINENKIN JULKAISEMINEN JA JÄLJENTÄMINEN SALLITTU VAIN B:N LUVALLA. TÄTÄ STANDARDIA MYY B.

Hakija tiedustelee viitaten tekijänoikeuslain 9 §:ään seuraavaa:

- a Onko B ry tekijänoikeuslain 9 §:ssä mainittu "muu julkinen elin"?
- b Saako B-standardeja vapaasti julkaista ja jäljentää?
- c Jos a- ja b-tapauksissa on kieltävä vastaus, niin voidaanko viranomaisen antamassa määräyksessä, päätöksessä tai ohjeessa mainittua B-standardia julkaista ja jäljentää samoin kuin viranomaisen antamaa määräystä, päätöstä tai ohjetta saa julkaista ja jäljentää?

B:n vastine

Tekijänoikeusneuvosto on varannut B ry:lle mahdollisuuden vastineen antamiseen.

B-standardit ovat talouselämän vapaaehtoisia suosituksia. Niiden laadinnassa ovat edustettuina kaikki osapuolet kuten teollisuus ja kuluttajat, viranomaiset ja tutkimuslaitokset. B ry on yksityisoikeudellinen yhdistys. Se on standardisoinnin keskusjärjestö, jonka tehtäviin kuuluu muun muassa koordinoita B-standardien laadintaa, vastata yleishyödyllisten B-standardien laatimisesta sekä tiedottaa standardeista. B ry huolehtii myös B-standardien julkaisemisesta ja myynnistä.

Periaatteessa kaikki B-standardit ovat vapaaehtoisia suosituksia, mutta viranomaiset voivat halutessaan viitata niihin lainsäädännössä. Tämä standardeihin viittaaminen ei kuitenkaan B:n käsityksen mukaan tee B:stä tekijänoikeuslain 9 §:n tarkoittamaa muuta julkista elintä. Lainsäädännössä viitataan myös muihin kuin B-standardeihin, esimerkiksi eurooppalaisiin tai kansainvälisiin standardeihin. Tällä viittauksella viranomaisen ei kuitenkaan voi antaa lupaa ulkomaisen tekijänoikeuden haltijan julkaisun kopiointiin.

B ry viittaa eduskunnan oikeusasiamiehen antamaan vastaukseen, joka annettiin marraskuussa 1976 tehdyn B-standardien tekijänoikeutta, saatavuutta ja hinnoittelua koskeneen kantelun johdosta. B ry katsoo, että kantelun syy oli sama kuin hakijan lausuntopyyntön. Kantelussa katsottiin, ettei viranomaismääräyksessä viitattuun julkaisuun ole tekijänoikeutta.

Elokuussa 1977 antamassaan vastauksessa eduskunnan oikeusasiamies totesi, ettei hän voi toimivaltansa puitteissa puuttua yksityisen yhdistyksen toimintaan myöskään standardien teki-

jänoikeuden pidättämisen osalta. Hän totesi myös, ettei B-standardien vahvistamisessa tai julkaisemisessa ole voitu havaita valtion viranomaisten taholta sellaista lainvastaisuutta, johon oikeusasiamiehellä olisi syytä puuttua. B ry on liittännyt eduskunnan oikeusasiamiehen lausunnon vastineensa liitteeksi.

Viranomaisviittauksia tehdään myös muihin julkaisuihin kuin B-standardeihin ja myös julkaisuihin, joita ei ole saatavissa suomen ja ruotsin kielellä. Lainsäädäntömme edellyttää, että tällaisissa tapauksissa asianomainen viranomainen antaa tietoja kyseessä olevasta julkaisusta suomen ja ruotsin kielellä. B ry katsoo, että viranomainen voisi halutessaan antaa tietoja myös niistä B-standardeista, joihin viranomaismääräyksissä viitataan. Näin ei käytännössä tehdä, koska standardit ovat paitsi saatavissa B ry:stä myös kaikkien vapaasti luettavissa liiton yleisölle avoimessa kirjastossa. B-standardien täydelliset kokoelmat ovat myös maamme suurimmissa kirjastoissa.

B-standardien moraalinen tekijänoikeus (isysoikeus) kuuluu niille henkilöille, jotka ovat olleet mukana B-standardia laativassa komiteassa tai työryhmässä. Taloudellisen tekijänoikeutensa he luovuttavat B ry:lle, joka painaa tekijänoikeuttaan ja kopiointikieltoa koskevan maininnan kaikkiin B-standardeihin. B-standardien osittainenkin kopiointi vaatii tekijänoikeuslain mukaan luvan. Vastineeseen on liitetty B:n ja Kopiosto ry:n yhdessä laatima ohje B-standardien kopioinnista.

Edellä esitetyn perusteella B toteaa yhteenvetona, ettei B ole tekijänoikeuslain 9 §:n tarkoittama muu julkinen elin eikä tästä syystä B-standardeja saa ilman lupaa julkaista tai jäljentää.

Tekijänoikeusneuvoston lausunto

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt asian ja esittää lausuntonaan seuraavan.

Lausunto on valmisteltu tekijänoikeusneuvoston yleisjaostossa, jonka puheenjohtajana on toiminut oikeustieteen tohtori Markku Tynnilä, jäsenenä oikeustieteen tohtori Pauli Ståhlberg ja varatuomari Arja-Hannele Lilja sekä sihteerinä varatuomari Minna Aalto-Setälä.

Tekijänoikeuslain (404/61) 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Kirjallisina teoksina suojataan sekä kaunokirjallista että selittäviä kirjallisia esityksiä. Pykälän 2 momentin mukaan kirjallisena teoksena pidetään myös karttaa sekä muuta selittävää piirustusta. Tekijänoikeus syntyy aina teoksen luojuille eli fyysiselle henkilölle.

Tekijänoikeussuojan edellytyksenä on, että tuote ylittää niin sanottuun teostasoon, millä tarkoitetaan sitä, että tuotteen tulee olla muodoltaan itsenäinen ja omaperäinen. Teostasovaatimuksen katsotaan yleensä täyttyvän, jos kenenkään muun kuin tekijän ei voitaisi olettaa päätyvän samanlaiseen lopputulokseen, jos ryhtyisi itsenäisesti vastaavaan työhön. Tekijänoikeussuojan kannalta tuotteen kirjallisella tai taiteellisella tasolla ei ole merkitystä. Tekijänoikeuslaissa ei ole annettu tarkkoja sääntöjä teostason arvioimiseksi. Ratkaisu perustuu harkintaan kunkin yksittäistapauksen kohdalla.

Tekijänoikeus on muodon suoja. Ideoita, aiheita, periaatteita tai teoksen taustalla olevia tietoja sellaisinaan ei suojata, vaan sitä muotoa, jossa ne on ilmaistu.

Tekijänoikeus jakautuu taloudellisiin ja moraalisiin oikeuksiin. Taloudellisista oikeuksista säädetään lain 2 §:ssä. Tekijänoikeus tuottaa, tietyin lain 2 luvussa säädetyin rajoituksin, yksinomaisten oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna. Vaikka tekijänoikeus syntyy aina fyysiselle henkilölle, se voidaan sopimuksin siirtää, myös esimerkiksi juridiselle henkilölle. Näin ollen teoksen kappaleiden valmistaminen kaupalliseen levitykseen edellyttää aina, että tekijä tai muu oikeudenhaltija, jolle tekijänoikeudet mahdollisesti ovat siirtyneet, on antanut siihen suostumuksensa.

Tekijänoikeus voi syntyä myös useille henkilöille yhteisesti. Jos kaksi tai useammat ovat yhdessä luoneet teoksen heidän osuuksiensa muodostamatta itsenäisiä teoksia, heillä on lain 6 §:n mukaan yhteinen tekijänoikeus teokseen. Kullakin tekijällä on valta vaatimusten esittämiseen oikeuden loukkauksen johdosta.

Tekijänoikeuslain 8 §:n 2 momentin mukaan teos katsotaan julkaistuksi, kun sen kappaleita tekijän suostumuksella on saatettu kauppaan tai muutoin levitetty yleisön keskuuteen.

Tekijänoikeuslain 9 §:n mukaan lakeihin ja asetuksiin sekä viranomaisen tai muun julkisen elimen päätöksiin ja lausumiin ei ole tekijänoikeutta.

Lain esitöissä säännöstä perusteltiin ainoastaan siinä mainittujen asiakirjojen luonteella todeten, että samalla kun lausuma tulee lainsäätäjän tai hallintovallan tahdonilmaisuksi, täytyy sen katsoa kohoavan sen piirin yläpuolelle, missä yksityiset voivat tehdä oikeusvaatimuksia (komiteanmietintö 1953:5 s. 52).

Säännöksen esikuva löytyy sekä vuoden 1927 laissa tekijänoikeudesta henkisiin tuotteisiin että vuoden 1880 asetuksessa kirjailijan ja taiteilijan oikeudesta työnsä tuotteisiin. Koska voimassa olevan lain esitöissä ei säännöksen taustaa ja perusteita selvitetä, on tulkinnallisesti katsottu säännöksen tarkoituksen olevan sama kuin aikaisemmin. Kyseistä säännöstä ei asetuksen esitöissä kuitenkaan perustella. Sen sijaan lainvalmistelukunnan vuoden 1905 ehdotuksessa muutoksiksi vuoden 1880 asetukseen todetaan seuraavaa:

"Kirjatuotteisiin, joita ei etupäässä oteta huomioon kirjallisina tuotteina vaan tahdonilmauksina tai sen valmistuksena, ei sitä vastoin kirjailijaoikeus ole soveltuva. Siitä syystä eivät esim. kauppavälikirjat, valtakirjat, yksityiset järjestyssäännöt ja ohjeet sekä muut sentapaiset yksityiset tahdonilmaisut ole kirjailijaoikeuden esineitä. Sama on valtion ja julkisten viranomaisten tahdonilmauksien, kuten esim. lakien, asetuksien, ohjesääntöjen, sopimuskirjain, tuomioiden yms. laita. Tähän tulee vielä lisäksi, että sellaisille julkisille tahdonilmauksille tahdotaan saada mahdollisimman suurta leviämistä, jota tarkoituksena luonnollisestikin edistetään siten, että jokaisella myönnetään valta niitä vapaasti julkaista." (LVK 1905 s. 17—18)

Valmisteltaessa vuoden 1927 lakia tekijänoikeudesta henkisiin tuotteisiin lainvalmistelukunta perusteli vastaavaa säännöstä toteamalla:

"Se seikka, että näitä tuotteita ei ole tehty tekijäsuojasta osallisiksi, johtuu senvuoksi yleensä siitä, että yleisen edun on katsottu vaativan niille mahdollisimman suurta julkisuutta ja leviämistä. Tekijän oikeuden on täytynyt väistyä yleisen edun tieltä." (LVK 1920 s. 32)

Tekijänoikeuslain 9 §:ssä määritellään ne teokset, joihin ei ole tekijänoikeutta. Päätöksillä ja lausumilla tarkoitetaan lain esitöiden mukaan sellaisia tahdonilmauksia ja lausumia, jotka viranomainen ja muu julkinen elin on antanut kirjallisessa muodossa. Suulliset lausumat ovat periaatteessa tekijänoikeussuojan alaisia. Tekijänoikeuslain 9 § koskee julkisten elimien kertomuksia, ehdotuksia, mietintöjä ja tuomioistuimen jäsenen eriävää mielipidettä. Lausumista komiteanmietinnössä todetaan seuraavaa:

"Lausumalla tarkoitetaan jotain, mikä on ilmaistu kielellisin keinoin. Näin ollen kartat, piirrookset ja vastaavat eivät sinänsä voi kuulua säännöksen piiriin. Kuitenkin jos päätökseen tai lausumaan liitetään esimerkiksi kartta tai piirros tai jos niitä siteerataan, ne tulevat päätöksen tai asiakirjan osaksi liitetyiltä tai siteeratuilta osin ja kuuluvat säännöksen alaisuuteen.

Säännös koskee vain viranomaisen tai julkisen elimen itsensä tekemiä asiakirjoja, ei sen sijaan esimerkiksi asian yhteydessä annettuja asiantuntijalausuntoja. Mutta jos viranomainen liittyy päätökseensä tai lausumaansa yksityisen lausunnon tai siteeraa sitä, tulee se liitetyiltä tai siteeratuilta osin osaksi päätöstä tai lausumaa ja jää vaille tekijänoikeussuojaa.

Jos tekijänoikeuslain 9 §:n mukaisessa asiakirjassa vain viitataan siitä erilliseen teokseen, teos jää säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle." (komiteanmietintö 1992:4 s. 114)

Tekijänoikeuslain 9 §:ssä tai sen esitöissä ei määritellä, mitä tarkoitetaan viranomaisella tai siihen rinnastetulla julkisella elimellä. Vaikka yleensä on selvää, mitä viranomaisella ja muulla julkisella elimellä tarkoitetaan, voi kyseisten käsitteiden tulkinta olla rajatapauksissa ongelmallista.

Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että tekijänoikeuslain 9 §:n viranomaisen ja julkisen elimen käsitteitä on tulkittava hallinto-oikeudellisten periaatteiden mukaan (Kivimäki, T.M. Uudet tekijänoikeus- ja valokuvauslait s. 69). Koska tekijänoikeuslain 9 §:n tarkoituksena on suojata siinä mainittuihin asiakirjoihin kohdistuvaa julkisuusintressiä, on tulkinta-apua viranomaisen ja muun

julkisen elimen käsitteisiin haettava yleisten asiakirjain julkisuudesta annetusta laista, jolla hallinnon julkisuus on Suomessa pääasiallisesti toteutettu.

Yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 2 §:n 3 momentin mukaan viranomaisella tarkoitetaan valtion, kunnan ja kirkollisen ynnä muun itsehallintoyhdyskunnan viranomaisia, niihin luettuina myös julkisoikeudelliset kokoukset, edustajistot, valiokunnat, lautakunnat, toimikunnat ja komiteat viran- ja toimenhaltijoiineen. Oikeuskirjallisuudessa säännöstä on tulkittu laajentavasti siten, että se tarkoittaa kaikkia sellaisia elimiä, joiden henkilöstö toimii rikosoikeudellisen virkavastuun alaisena.

Tekijänoikeuskomitean mietinnössä todetaan, että kun viranomainen tai muu julkinen elin määritellään yhtä laajaksi kuin lain yleisten asiakirjain julkisuudesta viranomaiskäsite, tapahtuu julkisuusintressin turvaaminen samalla tasolla kuin mitä sen turvaamiseksi erityisesti säädettyssä laissa on tehty.

"Niissä tapauksissa, joissa jää epäselväksi, onko jokin elin viranomainen lain yleisten asiakirjain julkisuudesta mielessä eikä hallinto-oikeudelliset periaatteet muutenkaan anna selkeää vastausta, on tulkinnassa erityisesti otettava huomioon elimen toimintaan kohdistuva julkisuusintressi." (komiteanmietintö 1992:4 s. 113)

Komiteanmietinnössä todetaan lisäksi, että julkisuusintressin ohella tulee tulkinnassa käyttää apuna asiakirjan luonnetta.

Tekijänoikeuslain 49 §:n 1 momentin mukaan luetteloa, taulukkoa, ohjelmaa ja muuta sellaista työtä, jossa on yhdisteltynä suuri määrä tietoja, ei saa jäljentää valmistajan suostumuksetta, ennen kuin kymmenen vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona työ julkaistiin. Suoja-aika päättyy kuitenkin viimeistään silloin, kun on kulunut viisitoista vuotta siitä vuodesta, jona työ valmistui. Suojaa saa työn valmistaja, jona pidetään sitä juridista tai fyysistä henkilöä, joka taloudellisesti vastaa työstä. Luettelosuoja on jäljentämissuojaa. Luettelon tai sen osan jäljentäminen on siten kiellettyä ilman valmistajan lupaa.

Tekijänoikeuslain valmistelutöiden mukaan lain 49 §:n luettelosuojasäännöksellä on tahdottu suojata erinäisiä tuotteita, joiden aikaansaaminen vaatii tiettyä vaivaa, ammattitaitoa ja pääomaa ja jotka olematta teoksia tekijänoikeudellisessa mielessä kuitenkin ovat niitä lähellä. Valmistelutöissä todetaan, että suojaa jäljentämistä vastaan voidaan pitää perusteltuna edellyttäen, että työhön on erikoisella tavalla yhdistelty suuri määrä tietoja (komiteanmietintö 1957:5, s. 33).

Esimerkkeinä luettelosuojaa saavista töistä voidaan mainita myyntiluettelot, näyttelyluettelot, osoitekalenterit, aikataulut ja erityiset laskentataulukot edellyttäen, että niissä on yhdisteltynä suuri määrä tietoja. Suojaa eivät saa yksinkertaisemmat työt kuten paikallisaikataulut, taskukalentereissa olevat yhteenvedot erilaisista tilastoista tai muut vastaavat työt.

Luettelot on suojattu ainoastaan jäljentämistä vastaan. Luettelon sisältämiä tietoja saa vapaasti käyttää. Luettelon jäljentäminen sellaisenaan tai suurelta osin kuuluu kuitenkin sen valmistajan yksinoikeuden piiriin. Luettelosuoja on suppeampi kuin lain 1 §:n mukainen teossuoja.

Lain 49 §:n 2 momentin viittauksen mukaan on luetteloihin sovellettava lain 9 §:ää. Luettelosuojaa nauttiva työ tai sen osa voi saada myös tekijänoikeussuojaa, jos se on riittävän itsenäinen ja omaperäinen eli teostasovaatimus täyttyy.

Standardit ja niiden valmistelu

Säädöksissä viitattavien standardien kielestä annetun lain (553/89) 2 §:n mukaan standardilla tarkoitetaan suomalaisen tai ulkomaisen standardisoimisjärjestön taikka kotimaisen tai kansainvälisen järjestön hyväksymää asiakirjaa, jossa annetaan suosituksia toistuvaan toimintaan tai toiminnan tulokseen sovellettavista ratkaisukaavoista taikka toiminnan tai sen tuloksen toteutta-

mistavoista. Standardi voi koskea tuotteiden, palvelujen ja prosessien ominaisuuksia, mittaus-, tarkastus- ja muita menetelmiä sekä käytettäviä mittayksiköitä, tunnuksia, merkintöjä ja termejä sekä muita sen kaltaisia asioita.

Standardi on luonteeltaan suositus. Se voi tulla velvoittavaksi vain säädöksen osana tai viranomaisen määräyksestä. Standardiin viittaamisella tarkoitetaan sitä, että normissa annetaan standardin asiiasisältöä toistamatta määräys tai suositus asiasta julkaistujen standardien noudattamisesta tai esitetään standardi esimerkkinä hyväksyttävästä ratkaisusta.

Standardien laadintatyöstä vastaavat B ry ja sen kanssa yhteistyösopimuksen sopineet toimiala- ja yhteistyöyhteisöt, jotka ovat Ykeinoelämän järjestöjä ja valtion virastoja ja laitoksia. Toimialayhteisöt vastaavat toimialaansa koskevien standardien valmistelusta sekä osallistumisesta toimialansa kansainväliseen työhön. B ry hoitaa myös toimialayhteisön tehtäviä ja vastaa siten standardien valmistelusta siltä osin kuin se ei kuulu muulle yhteisölle. Myös yhteistyöyhteisöt laativat toimialoiltaan standardeja, mutta niillä ei ole toimialayhteisöjen kaltaista vastuuta toimialansa standardoinnista, vaan vastuu on B ry:n (komiteanmietintö 1993:19 s. 8).

Standardin laadintatyö tehdään yleensä teknisissä komiteoissa tai projektiryhmissä, joissa on asiantuntijoita eri intressiryhmistä. Standardiehdotus lähetetään lausuntokierrokselle, jonka jälkeen ehdotuksen sisältö hyväksytään ja se toimitetaan vahvistettavaksi B-standardiksi B ry:n yhteydessä toimivaan standardisoimislautakuntaan. Lautakunnassa ovat edustettuina keskeiset standardien käyttäjät, julkishallinto, työmarkkinaosapuolet ja kuluttajat.

B ry:n asemasta Suomen standardisoinnin kansallisena keskusjärjestönä ei ole säädetty laissa. B:hen liittyviä määräyksiä on valtioneuvoston päätöksessä teknisten määräysten, standardien ja suositusten valmistelun ilmoittamisesta ja niiden voimaansaattamisen siirtämisestä (877/88). Kyseisen päätöksen 3 §:ssä määrätään, että ennen teknisen määräyksen antamista valmistelijan on ilmoitettava sen valmistelusta kirjallisesti B ry:lle, joka huolehtii Suomessa laadittuja teknisiä määräyksiä koskevan tiedoston ylläpitämisestä. Saman päätöksen 5 §:n mukaan teknisen määräyksen valmistelusta on tiedotettava Virallisessa lehdessä Suomea velvoittavissa kansainvälisissä sopimuksissa edellytetyllä tavalla. B ry huolehtii tästä saatuaan ilmoituksen valmistelusta.

Tekijänoikeusneuvoston saaman selvityksen mukaan B ry julkaisee kaikki vahvistetut B:n ja sen kanssa yhteistyösopimuksen sopineiden toimiala- ja yhteistyöyhteisöjen piirissä valmistetut standardit B-standardeina. B-standardeina julkaistaan myös Suomessa vahvistetut kansainvälisellä tai eurooppalaisella tasolla valmistellut standardit.

Euroopan yhdentymiskehityksen seurauksena standardien laadinta on siirtynyt pääasiassa eurooppalaiselle tasolle. Euroopan yhteisön 1985 hyväksymä uusi menettely (New approach) koskien teknistä harmonisointia ja standardeja perustuu seuraaville periaatteille:

- Yhteisöharmonisointia vaativat alat valikoidaan entistä tarkemmin eli kaikkea kansallista lainsäädäntöä ei yhtenäistetä.
- Direktiiveissä määritellään ainoastaan oleelliset terveyttä ja turvallisuutta koskevat vaatimukset.
- Tekniset ratkaisut, jotka täyttävät direktiiveissä asetetut oleelliset turvallisuus vaatimukset, esitetään eurooppalaisten standardisointijärjestöjen laatimissa harmonisoiduissa standardeissa.
- Standardit eivät ole velvoittavia, vaan säilyttävät vapaaehtoisen luonteen. Tuotteen valmistajalla on oikeus poiketa harmonisoidusta standardista, mutta hänen on tällöin osoitettava, että tuote täyttää direktiivin vaatimukset.
- Viranomaisten on oletettava, että harmonisoitujen standardien mukaan valmistettu tuote täyttää oleelliset turvallisuusvaatimukset. (komiteanmietintö 1993:19 s. 25)

Harmonisoidut standardit tarkoittavat yhteisön mukaan eurooppalaisten standardisointijärjestöjen yhdenmukaisia standardeja, joiden laatimiseen Euroopan yhteisöjen komissio on antanut toimeksiantannon eli mandaatin. Viittaus on julkaistava EY:n virallisessa lehdessä. Niiden katsotaan täyttävän direktiivien olennaiset vaatimukset, koska mandaatissa on asetettu standardien sisällölle ja

laadintaprosessille ehdot.

Standardeihin liittyvät tekijänoikeuskysymykset

Tekijänoikeusneuvostolle on pyynnöstä toimitettu lausuntopyyntöä esiintyneet standardit B 2733, B 2734, B 2735, B 2736, B 2737, B 2740, B 2770, B 3915, B 2190, B 4081(RT 870.05) ja B 2816. Kyseiset standardit ovat rakenteeltaan samankaltaisia ja ne koostuvat teksteistä, taulukoista ja teknisistä piirustuksista. Kunkin standardin ensimmäiselle sivulle on merkitty organisaatio, jonka piirissä kyseinen standardi on laadittu ja vahvistamispäivämäärä.

Teossuoja

Tutustuttuaan edellä mainittuihin standardeihin tekijänoikeusneuvosto toteaa, että standardi voidaan määritellä asiakirjaksi, jossa kuvataan sääntö, menetelmä tai ratkaisukaava toistuvan tehtävän yhdenmukaiseksi suorittamiseksi. Edellä mainittujen standardien tekstit ovat yksinkertaisia ja kielelliseltä ilmaisultaan tavanomaisia. Mitkään kyseisissä standardeissa olevat yksittäiset selittävät piirustukset eivät ole muodoltaan sillä tavoin omaperäisiä, etteikö joku muu asiantuntija voisi itsenäisesti päätyä esittämään jonkin asian samanlaisella piirustuksella.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että teostasovaatimus on standardin osalta sen luonteen huomiotta ottaen korkeammalla kuin yleensä teoksilla. Yksikään edellä mainituista standardeista ei ole muodoltaan tekijänoikeuslain 1 §:ssä edellytetyllä tavalla itsenäinen ja omaperäinen. Tekijänoikeusneuvosto toteaa, etteivät kyseiset standardit saa suojaa tekijänoikeudellisina teoksina.

Luettelosuoja

Tekijänoikeuslain 49 §:n mukaisen luettelosuojan saamisen edellytyksenä on, että työhön on erikoisella tavalla yhdistelty suuri määrä tietoja.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että edellä mainituissa standardeissa on kussakin erikoisella tavalla yhdistelty suuri määrä tietoja ja että ne saavat tekijänoikeuslain mukaista luettelosuojaa.

Standardit B 2733, B 2734 ja B 2735 on vahvistettu 25.9.1985, B 2736 31.12.1982, B 2737 15.9.1974, B 2740 15.1.1975, B 2770 1.12.1972, B 3915 31.3.1980, B 2190 4.9.1974, B 4081 (RT 870.05) 3.11.1977 ja B 2816 31.8.1981. Luettelosuoja on voimassa kymmenen vuotta siitä vuodesta, jona työ julkaistiin. Suoja-aika päättyy kuitenkin viimeistään silloin, kun on kulunut viisitoista vuotta siitä vuodesta, jona työ valmistui. Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että vahvistamispäivämäärien perustella voidaan todeta, että suoja-aika on päättynyt ainakin standardeihin B 2737, B 2740, B 2770, B 2190, B 4081 (RT 870.05) osalta. Tekijänoikeusneuvoston saaman selvityksen mukaan standardien B 2736, B 3195 ja B 2816 julkaisemisesta on kulunut kymmenen vuotta, eikä myöskään niiden osalta luettelosuoja ole enää voimassa.

Tekijänoikeuslain 9 §:n soveltuminen

Tekijänoikeuslain 49 §:n 2 momentin viittauksen mukaan on luettelosuojaa saaviin tuotteisiin sovellettava tekijänoikeuslain 9 §:ää. Koska kukin standardi valmistellaan B ry:n toimiala- tai yhteistyöyhteisön piirissä teknisissä komiteoissa tai projektiryhmissä, on kunkin standardin osalta erikseen tutkittava sen laatineen organisaation luonne tekijänoikeuslain 9 §:n edellyttämällä tavalla.

Esimerkiksi kun standardi on laadittu toimialayhteisönä toimivassa valtion virastossa tai laitoksessa, jonka henkilöstö toimii rikosoikeudellisen virkavastuun alaisena, ei standardiin ole tekijänoikeuslain 9 §:n mukaisesti tekijänoikeutta. Täten ei toimialayhteisöistä esimerkiksi telehallintokeskuksen tai vesi- ja ympäristöhallituksen piirissä laaditut standardit saa tekijänoikeuslain mukaista luettelosuojaa.

Edellä mainituista standardeista standardit B 2733, B 2734 ja B 2735, joiden luettelosuojaa-aika on edelleen voimassa, on laadittu räjähdysvaarallisten aineiden lautakunnassa. Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että standardit B 2733, B 2734 ja B 2735 kuuluvat tekijänoikeuslain 9 §:n soveltamisalaan.

Jos standardin valmistelleen organisaation henkilöstö ei toimi rikosoikeudellisen virkavastuun alaisena eikä sen toimintaan kohdistu erityistä julkisuusintressiä, ei tekijänoikeuslain 9 § ole sovellettavissa.

Kysymys, onko B ry muu julkinen elin tekijänoikeuslain 9 §:n tarkoittamassa mielessä, koskee niitä tapauksia, joissa B ry toimii itse toimialayhteisönä ja sen piirissä valmistellaan yleishyödyllisiä standardeja siltä osin kuin niiden valmistelu ei kuulu muulle yhteisölle.

B ry on yksityisoikeudellinen yhdistys, jonka henkilöstö ei tekijänoikeusneuvoston saaman selvityksen mukaisesti toimi rikosoikeudellisen virkavastuun alaisena. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, ettei B:tä ole pidettävä tekijänoikeuslain 9 §:ssä tarkoitettuna muuna julkisena elimenä.

B-standardina vahvistetun ja julkaistun kansainvälisellä tai eurooppalaisella tasolla valmistellun standardin osalta tekijänoikeusneuvosto toteaa, että jos julkisoikeudellinen kansainvälinen tai eurooppalainen yhteisö on sen lainsäädännölliseen toimivaltaan kuuluvassa asiassa nimenomaisesti antanut toimeksiannon standardeja laativalle yhteisölle tiettyjen ehtojen mukaisen standardin valmistamisesta, tällainen standardi kuuluu tekijänoikeuslain 9 §:n soveltamisalaan.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että lakiin, asetukseen tai viranomaisen päätökseen taikka lausumaan liitetty tai niissä siteerattu standardi tulee liitetyiltä tai siteeratuilta osin osaksi tekijänoikeuslain 9 §:ssä tarkoitettua asiakirjaa. Tällöin siis sovelletaan tekijänoikeuslain 9 §:ää. Jos taas laissa, asetuksessa tai viranomaisen päätöksessä taikka lausumassa vain viitataan standardiin, jää standardi tekijänoikeuslain 9 §:n soveltamisalan ulkopuolelle.

Vastaukset esitettyihin kysymyksiin

Selvyiden vuoksi esitetyt kysymykset toistetaan.

a Onko B ry tekijänoikeuslain 9 §:ssä mainittu "muu julkinen elin"?

B ry ei toimi tekijänoikeuslain 9 §:n mukaisena muuna julkisena elimenä valmistaessaan toimialayhteisönä yleishyödyllisiä standardeja. Niillä seikoilla, että B toimii standardisoinnin keskusjärjestönä ja että sillä on tiettyjä julkisoikeudellisia tehtäviä liittyen standardien julkaisemiseen ja niistä tiedottamiseen, ei sinänsä ole vaikutusta tekijänoikeuslain 9 §:n tulkintaan.

b ja c

Saako B-standardeja vapaasti julkaista ja jäljentää? Voidaanko viranomaisen antamassa määräyksessä, päätöksessä tai ohjeessa mainittua B-standardia julkaista ja jäljentää samoin kuin viranomaisen antamaa määräystä, päätöstä tai ohjetta saa julkaista ja jäljentää?

Viitaten edellä mainittuihin tekijänoikeusneuvostolle toimitettuihin standardeihin tekijänoikeusneuvosto katsoo, etteivät kyseiset standardit yllä teostasoon eikä niihin näin ollen ole tekijänoikeutta. Ottaen huomioon standardien luonteen asiakirjoina, jotka ovat muodoltaan ja ilmaisultaan mahdollisimman yksiselitteisiä ja yleispäteviä, tekijänoikeusneuvosto toteaa, etteivät

standardit yleensä saa suojaa tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettuina teoksina. Teostasoarviointi on kuitenkin tehtävä erikseen kunkin standardin osalta.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo kuitenkin viitaten edellä mainittuihin standardeihin, että kyseiset standardit saavat tekijänoikeuslain 49 §:n mukaista luettelosuojaa. Ottaen huomioon että standardeissa on yleensä samankaltaisella tavalla yhdisteltynä suuri määrä tietoja, tekijänoikeusneuvosto katsoo standardien saavan yleensä luettelosuojaa. Arviointi siitä, saako työ luettelosuojaa on kuitenkin tehtävä erikseen kunkin standardin osalta.

Kun on kyse valtion viraston tai laitoksen piirissä valmistellusta standardista, soveltuu tekijänoikeuslain 9 §. Kun on kyse julkisoikeudellisen kansainvälisen tai eurooppalaisen yhteisön sen lainsäädännölliseen toimivaltaan kuuluvassa asiassa nimenomaisen toimeksiannon perusteella laaditusta, tiettyjen ehtojen mukaisesta standardista, soveltuu tekijänoikeuslain 9 §. Tällaisia standardeja saa vapaasti julkaista ja jäljentää. Kun on kyse lain, asetuksen tai viranomaisen päätöksen taikka lausuman osana olevasta liitetystä standardista tai siteeratusta standardista, saa tällaista standardia julkaista ja jäljentää.

Muiden standardien osalta on niiden valmistajalla, eli sillä joka taloudellisesti vastaa standardin valmistamisesta, yksinoikeus standardien jäljentämiseen kymmenen vuoden ajan siitä vuodesta, jona työ julkaistiin. Suoja-aika päättyy kuitenkin viimeistään silloin, kun on kulunut viisitoista vuotta siitä vuodesta, jona työ valmistui.